

Pěstounství
je profese

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Pěstounství
je profese

Dítě a jeho potřeby

Psychomotorický vývoj dítěte, Mgr. Veronika Brandejsová
Děti se specifickými potřebami, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

4

Dítě v pěstounské péči

Význam a funkce pěstounství
• Kdo je pěstoun – první kontakt úřadů se zájemcem, Mgr. Kateřina Majerová
• Pěstounství jako služba, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.
• Historie pěstounství, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

8

Podpora dítěte v pěstounské péči

Podpora pěstounů
• Doprovázení jako podpora kvality péče, Amalthea
• Pěstoun jako subjekt a objekt, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.
• Uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, Amalthea a SocioFaktor, s.r.o.
Pěstoun a dítě (participace), Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.
Pěstoun a tým kolem dítěte, Amalthea
Multioborový přístup, Amalthea
Kontakt dítěte s biologickými rodiči, Amalthea

14

Dítě v rodině

Příchod dítěte do pěstounské péče, PhDr. Jana Kovařovicová
Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče, Alžběta Hlášková
Přechod dítěte z dlouhodobé pěstounské péče, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

26

Kazuistiky

36

Použitá literatura

38

Dítě a jeho potřeby

Psychomotorický vývoj dítěte, Mgr. Veronika Brandejsová

POZNÁMKY

Blank area for notes with horizontal dotted lines and black corner markers.

Má-li se dítě zdravě vyvinout a dospět do zralosti a spokojenosti, je důležité, aby byly naplněny jeho základní vývojové potřeby, a to v pravou chvíli, vhodným způsobem a těmi správnými lidmi. Těmito lidmi jsou pro dítě „jeho“ lidi (někdy nazývaní vztahovými nebo mateřskými osobami) a nemusí to být jen matka. Takovou osobou může být i otec, teta, prarodiče, náhradní rodiče nebo kdokoliv jiný, kdo se k dítěti mateřsky chová.

Pokud není dlouhodobě a v dostatečné míře uspokojena nějaká důležitá potřeba, může u dítěte dojít k depriaci.

Když člověk dlouhodobě postrádá dostatečnou příležitost k uspokojení některé ze svých základních psychických potřeb, nejčastěji potřeby trvalého vřelého citového vztahu a potřeby stimulace (smyslové podněty), dochází u něj k psychické depriaci. Její důsledky si dítě může nést v určité míře po celý svůj život (zpomalení vývoje řeči, psychomotorického vývoje apod.).

Základní potřeby všech dětí jsou stejné. Výstižně je popsali J. Langmeier a Z. Matějček:

- **Potřeba stimulace**, tj. optimálního přívodu podnětů co do množství, kvality a proměnlivosti s ohledem na konkrétní dítě. Uspokojení této potřeby vede dítě k aktivitě.
- **Potřeba smysluplného světa**. Mají-li se z jednotlivých podnětů stát poznatky a zkušenosti, musí v nich být podnětech nějaký řád, smysl. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti učit se, nabývat zkušenosti, přizpůsobit se životním podmínkám apod.
- **Potřeba jistoty**, bezpečí. Jedná se především o interpersonální vztah dítěte s jeho vztahovou osobou, naplňuje se skrze vzájemné interakce, citové vztahy. Uspokojení této potřeby zbavuje dítě úzkosti, dodává mu pocit bezpečí a umožňuje mu cílevědomou aktivitu poznávací, pracovní, společenskou.
- **Potřeba osobní identity**, tj. potřeba sociálního začlenění do širšího okruhu lidí, potřeba „někam patřit“, potřeba vlastního já. Znamená pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty. Uspokojení této potřeby vede ke zdravému sebevědomí dítěte, k patřičné sebeúctě a tím k uspokojivému zařazení do společnosti.

➤ **Potřeba otevřené budoucnosti**, tj. potřeba životní perspektivy, životního smyslu. Umožňuje uspokojivé prožívání osobního běhu života, poskytuje možnost na něco se těšit. Ztráta životní perspektivy vede k beznaději.

Dítě, které se narodí a od malička vyrůstá v rodině, považuje za samozřejmé, že má maminku, která vypadá tak a tak, má příjemný hlas, když má dítě hlad, dostane od ní najíst, když ji chvíli nevidí a zapláče, určitě se hned objeví, případně přijde táta... Mnoho těchto drobností dává dítěti pocit bezpečí, jistoty, důvěry, lásky a sounáležitosti. Dítě s jistotou ví, že toto je „moje doma“ a toto jsou „moji lidé“.

Více než biologické rodičovství je pro ně důležité rodičovství psychologické, které je založené na vnitřním, citovém přijetí dítěte.

Děti, které přicházejí do náhradních rodin, si s sebou přinášejí mnoho zážitků, zkušeností, pocitů, názorů, handicapů... Často jsou to obtížné věci, se kterými se potřebují vyrovnat. Pro náhradní rodiče je velkou úlevou vědomí, že jistě mohou mnohé ovlivnit a dítěti tím pomoci, ale některé danosti ovlivnit bohužel nemohou.

Jedním z hlavních úkolů vztahové osoby dítěte (a to včetně náhradního rodiče) je pomoci naplnit dítěti jeho hlubokou touhu po pocitu bezpečí. K tomu, aby se mohlo cítit bezpečně, musí důvěřovat lidem okolo sebe a prostředí, ve kterém se nachází. Někdy je potřeba s trpělivostí pomoci dítěti získat ztracenou důvěru zpět. Důvěra, pocit bezpečí a pouto mezi náhradním rodičem a dítětem může vzniknout jediné tehdy, když náhradní rodič dokáže přijmout toto konkrétní dítě takové, jaké je, bez výhrad, se vším, co si s sebou přináší. Až se s tímto „nákladem“ dokáže vyrovnat nejprve náhradní rodič, teprve potom může pomoci dítěti vyrovnat se s jeho minulostí. Dítě přijme náhradního rodiče natolik, nakolik on přijme jeho.

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dítě a jeho potřeby

Dítě se specifickými potřebami, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

Potřeby dětí v pěstounské péči jsou specifické na druhou!

K těmto specifickým specifickým patří osobité projevy chování, které vznikly z faktu, že děti nemají zkušenost z běžného života v rodině.

Z toho plynou potřeby:

- > Dítě má potřebu specificky zlobit, specificky poutat pozornost (ubližuje si).
- > Dítě má potřebu specificky se dožadovat, domáhat se (krade).
- > Dítě má potřebu klást specifické otázky (Máš mne rád/a?).
- > Dítě má potřebu být provázeno a ujišťováno (nemá potřebu být litováno).
- > Dítě má potřebu specificky vnímat skutečnosti, svoji minulost (vytváří si své fantazie), ale i svoji budoucnost.
- > Dítě má potřebu sebevědomí (obviňuje se, podceňuje se, klade si různé věci za vinu, bojí se).
- > Dítě má potřebu rozlišovat mezi chováním a emocí (lásku si nelze zasloužit tím, že je někdo hodný).

Dítěti lze pomoci, pokud mu rozumíme. Rozumět lze, pokud známe specifika jeho životního příběhu.

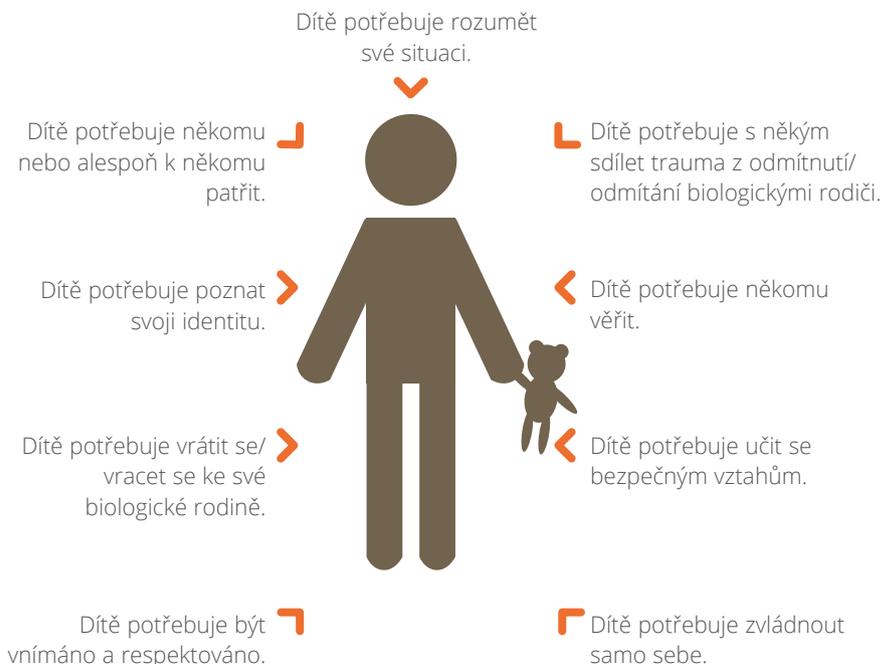
Děti v pěstounské péči mají specifické potřeby:

Potřeby vyplývající z umístění dítěte mimo jeho (vlastní) rodinu

Dítě v pěstounské péči má specifickou zkušenost – má zkušenost s něčím, co se jiným dětem nepříhodí. Nemůže vyrůstat s osobou, která ho porodila. Zažilo a stále znovu zažívá ztrátu mateřské osoby. Ocitlo se v situaci bez vlastního rozhodnutí a nerozumí jí.

Dítě nemá důvod věřit, že vztahy mezi lidmi jsou trvalé, bezpečné, že dospělí budou uspokojovat jeho potřeby, jež jsou vskutku specifické, protože vznikly kvůli prožitým traumatizujícím zážitkům, jakými mohou být týrání, zneužívání nebo zanedbávání. To vše můžeme pojmenovat jako „neviditelné“ handicap.

Mezi tyto potřeby dítěte patří:

Potřeby vyplývající z individuálních potřeb dítěte

Dítě v pěstounské péči si navíc s sebou nese různé obtíže, které mají i děti z běžných rodin. Je třeba vědět, že u dětí ocitajících se v pěstounských rodinách je větší pravděpodobnost výskytu těchto obtíží, někdy označovaných jako „viditelné“ handicap. Jedná se například o následky vyplývající z různých závislostí biologických rodičů FAS, ADHD, CAN, zdravotní omezení v podobě diet, fyzické či psychické postižení. Nebo to může být etnický původ dítěte, jeho vyšší věk, vázanost na sourozenecké vztahy apod.

Z toho pak mohou vyplývat potřeby:

Dítě potřebuje nést nároky, které odpovídají jeho vývoji, tj. mnohdy opožděnému vývoji. >

Dítě potřebuje více péče v oblasti zdravotní, vzdělávací a sociální. >

Dítě potřebuje trpělivé, laskavé vedení. >

 POZNÁMKY

Blank area for notes with horizontal dotted lines and black corner markers.

Dítě v pěstounské péči

Význam a funkce pěstounství

Odpovědi 2 žen, které se staly pěstounkami.

➤ Proč jste se stala pěstounkou?

1. Naše děti již odrostly a my s manželem zůstali ve velkém domě sami. Cítili jsme se však dostatečně silní vychovat ještě další dítě a měli jsme v srdci lásky na rozdělení.
2. Chtěla jsem dát nějakému človíčkovi domov, protože ze svého vlastního dětství vím, jak je to důležité.

➤ Největší úskalí pěstounské péče?

1. Hledání hranic schopností dítěte, jeho zbytečné přetěžování svými nereálnými představami o jeho vývoji.
2. Umět si říct o pomoc odborníkům a nepřeceňovat své síly.

➤ Co Vás nejvíce překvapilo?

1. Myslela jsem si, že budeme žít jako každá jiná běžná rodina. Mýlila jsem se.
2. Pokrok, který nastal ve vývoji přijaté holčičky.

Kdo je pěstoun – první kontakt úřadů se zájemcem

Mgr. Kateřina Majerová

Charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, předpoklad vychovávat dítě, motivace k přijetí dítěte, stabilita partnerského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí... Po všech těchto stránkách musíte být připraveni na skutečnost, že vám bude svěřeno dítě se specifickými potřebami, o jehož historii mnoho nevíte, dítě, které často zažilo těžké situace a jež si s sebou nese mnoho traumat a ztrát. Nicméně: Lze na první pohled rozeznat člověka, který na to má? A jaké vlastnosti by měl vlastně pěstoun mít? Musí mít již zkušenosti s výchovou dětí či být připraven opustit zaměstnání a zůstat „pěstounem na plný úvazek“?

V zákoně je „pěstoun“ vymezen jako někdo, kdo skýtá záruku řádné péče, má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do pěstounské péče. Toto úzké vymezení nepřináší možnost vytvořit si jasnou představu o tom, kdo pěstoun je!

Člověk, který přijde poprvé na úřad podat si žádost o pěstounskou péči, by měl mít alespoň minimální povědomí o tom, co jej čeká a nemine, o tom, co pěstounství obnáší. Sociální pracovník žadatele náležitě poučí o všech formách náhradní rodinné péče, předá potřebné dotazníky, v neposlední řadě pomůže s jejich vyplněním. Ovšem zásadní je vědět, že i když je role pěstouna v mnoha ohledech podobná roli rodiče, spoustu věcí, které lze v případě výchovy svých dětí ovlivnit, v náhradní rodinné péči ovlivnit nelze. Pěstoun musí proto umět přijmout dítě takové, jaké je, být si vědom toho, že otevřením svého srdce a náručí chce uspokojit nenaplněné potřeby dítěte, nikoli potřeby své. K myšlence stát se pěstounem totiž mohou vést různé motivace a důvody, důležité však je rozumět jim a umět je nahlížet i v průběhu pěstounství.

Svěřené dítě potřebuje kvalitní péči a dostatek pozornosti. Rozhodnutí stát se pěstounem proto s sebou nese zamyšlení nad tím, zda dosavadní povolání poskytuje člověku dostatečný prostor pro rodinu. Opustit však zaměstnání není v zásadě nutné, nebude-li to ovšem v rozporu se zájmy a potřebami dítěte. Bezesporně je žádoucí zůstat s dítětem doma alespoň pro začátek, kdy by se mělo zadaptovat v novém prostředí a sžít s novou rodinou.

Vyrovnaná osobnost a osobnostní nastavení pěstouna (ochota ke spolupráci s odborníky, sdílení svého osobního příběhu v rámci přípravy, uvědomění si vlastních

slabých a silných stránek, práce na tématech, která jsou obtížná a mohla by přijaté dítě ohrozit) se ukazují jako významný faktor pro to, aby byl člověk dobrým náhradním rodičem. Pro věk pěstouna neexistuje přesné věkové vymezení, ale předpokládá se, že bude dostatečně zralý a ochotný pracovat se složitými problémy, které si děti s sebou mohou nést ze své minulosti. Období velmi vhodné k pěstounství je proto chvíle, kdy vlastní děti opouštějí nebo již opustily hnízdo a rodiče se cítí být ještě dostatečně silní k tomu, aby využili svých dovedností pro další potřebné dítě.

Jako v každé v profesi musí i pěstoun plnit spoustu povinností, např. informovat rodiče o podstatných záležitostech dítěte, udržovat, rozvíjet a prohlubovat jeho sounáležitost s rodiči, dalšími příbuznými a osobami jemu blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem. Také je oprávněn rozhodovat o jeho běžných záležitostech, zastupovat je v nich a spravovat jeho jmění. Očekává se, že pěstoun bude schopen pomoci dítěti budovat zdravou identitu, zpracovat minulost tak, aby tím nebyla zatížena jeho budoucnost.

Zvolit si pěstounství jako profesi znamená vydat se na cestu, která není jednoduchá, mnohdy je trnitá a skrývá mnohá úskalí. Na konci každé cesty je však cíl, kterým je v této profesi umožnit dítěti procítit situace, které zažije jen v rodině.

Kritéria výběru pěstounů

- Stabilní vztah a rodinné zázemí (stabilní finanční situace, dostatečný bytový prostor, volná kapacita rodiny).
- Dobrý zdravotní stav.
- Od příchodu posledního dítěte do rodiny (biologické i přijaté) uplynuly minimálně 2 roky.
- Trestně bezúhonný.
- V anamnéze vyloučeny závislosti.
- Vyloučení patologie osobnosti.
- Osobnostní kvality (zralost, trpělivost, empatie, schopnost bezpodmínečného přijetí).

Dítě v pěstounské péči

Význam a funkce pěstounství

Pěstoun pracuje sám na sobě tak, aby získal určité kompetence. K nim dospěje díky procesu ve třech propojených oblastech:

> Vědomosti (rozum)

Znát, umět pojmenovat a rozumět specifickým potřebám dítěte v pěstounské péči. Číst odbornou literaturu, vzdělávat se, setkávat se s ostatními pěstouny.

> Emoce (cít)

Učit dítě plakat, vztekat se, uklidnit se, tj. legitimizovat všechny tyto pocity.

Pečovat o sebe v oblasti duševní hygieny. Vědět co přináší v životě radost a dopřávat si ji.

> Zkušenost (dovednost)

Zkušenosti a dovednosti se v přípravě žadatelů o pěstounskou péči nabývají a rozvíjejí ve spolupráci s odborníky (psychology, sociálními pracovníky aj.), přijetím dítěte do pěstounské péče až po jeho osamostatnění.

Pěstounství jako služba

Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

Pěstounské kompetence

Chránit děti a starat se o ně:

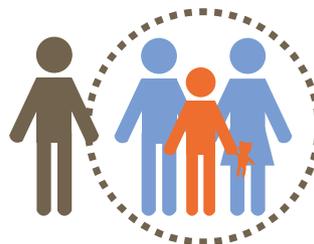
Pěstoun má schopnost dítě chránit nejen před možnými úrazy těla, ale i duše. Předpokládají se otevřené rozhovory s ním o tématech, která se jeho ochrany týkají, včetně jeho bezpečného doprovázení. Dále se pěstoun stará o dítě v běžných každodenních záležitostech (jídlo, oblečení, spánek).

Naplnovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj:

Jedná se o schopnost rozumět specifickým potřebám dětí v pěstounské péči. Tyto potřeby plynou z daností u samotného dítěte (zdravotní či etnické). Pěstoun nesmí zapomínat ani na vývojové potřeby biologických dětí, včetně svých.

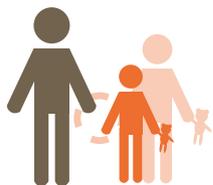
Podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami:

Pěstounství je služba. Pěstoun pečuje o dítě někoho jiného. Je to služba dítěti, která vyplývá z faktu, že dítě získává další, nikoli novou rodinu! Pěstoun mu proto vztahy nenahrazuje, nýbrž je novým vztahům učí.

Vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život:

Pěstounská péče je z pohledu právního vztahu vždy časově omezená. Z pohledu lidského vztahu je to závazek na celý život. Pěstoun za dítětem, pomyslně, dveře nikdy nezavře, i když se jejich vztah mění.

Pracovat jako člen profesionálního týmu:

Pěstoun se po celý svůj „profesní“ život vzdělává a prohlubuje své kompetence. Je plnohodnotným členem pracovního týmu, který plánuje a průběžně aktualizuje individuální plán ochrany dítěte. Při své službě spolupracuje s dalšími profesionály, např. sociální pracovníci, pedagogem, psychologem, terapeutem, lékařem aj.

Kompetence nejsou přesně ohraničené, prolínají se. Cílem kompetentního pěstouna je schopnost v dítěti „stavět to nové a zároveň opravovat to staré“. Neboli pomoci mu tak, že i během jeho aktuálního růstu, který nezastaví, zároveň koriguje jeho dosavadní zkušenosti a nezkušenosti.

POZNÁMKY

Handwriting practice area with a series of horizontal dotted lines for writing notes. The area is framed by black triangles at the corners.

Dítě v pěstounské péči

Význam a funkce pěstounství

Historie pěstounství

Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

Opouštěné děti existují od dob, co můžeme sledovat dějiny lidstva. Z historického hlediska se jednalo převážně o děti, které byly váleční sirotci nebo sirotci ve smyslu sociálním, kdy se o ně rodiče nemohli starat z důvodů existenčních.¹ Jejich osudy se od pradávna řešily různými instituty náhradní výchovné péče², mezi něž zahrnujeme i pěstounskou péči. Náhradní výchovná péče je pro dítě úplnější, čím více se podobá rodině.

Za předchůdce placené pěstounské péče lze považovat nejspíše instituci kojných³. S placenými kojnými a pak i chůvami, opatrovicemi a pěstounkami se lze setkat ve starověku v městských státech řeckých, stejně jako v Římě. Kojné a chůvy běžně patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů ve středověké Evropě. V některých zemích, např. ve Francii, bylo v době renesance běžnou praxí, že městská rodina svěřovala své dítě na dva roky najaté kojné na venkově. Pak je zase přijímala zpět⁴.

I v českých zemích se s funkcí kojných, která často přecházela v pěstounskou péči, můžeme setkat. Plat pěstounky byl vzhledem k věku dítěte „sestupný“. Každá pěstounka se musela podrobit lékařské prohlídce, je-li zdravá a může-li vedle vlastního dítěte kojit i dítě z nalezince. Farář dané obce musel každý měsíc potvrdit, že dítě dosud žije. Teprve tímto potvrzením si mohla vyzvednout svou odměnu v pokladně nalezince. Ukončením šestého roku dosáhlo dítě tzv. normálního věku a muselo být vráceno ústavu. Ledaže by pěstouni byli ochotni se o ně dál starat, a to bezplatně. Z ústavu šly děti do kláštera a odtud byly odesílány do své domovské obce. Tam bylo dítě někdy svěřeno (na náklady obce) rodině, která se o ně přihlásí. Ta je měla posílat do školy a vést k práci a k řemeslu⁵.

Pěstounská péče procházela různými etapami a formami. Například za první republiky existovaly čtyři typy pěstounské péče⁶:

Pěstounská péče „nalezeneká“ – v podstatě se jednalo o péči o dítě do určitého věku dítěte (do deseti let, později do šestnácti let) a pak se dítě vracelo do ústavu zpět. Péče pěstounů byla pod dohledem ústavu na základě tzv. ústavního poručení.

Pěstounská péče řízená a kontrolovaná okresními péčemi o mládež – děti byly svěřovány na výchovu pěstounům, kteří byli vyhledáváni okresními péčemi

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹ Protože se tyto sociální vztahy dostaly do právní roviny, nazýváme je v současné době z pohledu práva jako oblast sociálně-právní ochrany dětí.

² V ČR se tímto termínem rozumí všechny formy náhradní výchovy u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, pečovatelské rodiny (jsou jimi i „rodiny“ pěstounek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručení. Náhradní výchova má tedy zásadně dvě formy – ústavní a rodinnou. Slovník sociální péče (Matoušek, 2003, str. 115.)

³ Těhotenství a porod nelze uniknout ani je nelze přeložit na někoho jiného (když pomíneme „nájem dělohy“), kojení je však možno koupit za peníze či za jiné materiální výhody.

o mládež. Tato péče byla zdarma, nebo za plat poskytována více než patnácti tisícům dětí (v roce 1932). Za protektorátu (1942) tento počet klesl asi o polovinu.

Pěstounská péče v tzv. koloniích – myšlenka vznikla na Moravě a rozšířila se i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci, v několika sousedních obcích apod., kde byly vyhledány vhodné rodiny a svěřeny jim děti do péče. Bylo snazší je kontrolovat a pomáhat jim, protože byly blízko sebe. Začátkem 20. let minulého století spravovaly okresní péče o mládež 16 rodinných kolonií, v roce 1937 dokonce 24.

Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání – tento způsob se více méně měnil v příbuzenskou péči (tento typ, jako jediný, přetrval z doby první republiky až do 70. let).

V současné době lze uvažovat o pěstounské péči⁷:

➤ Dle příbuznosti:

Zprostředkovaná – poskytovaná v nepříbuzné rodině svěřeného dítěte, někdy označována jako „klasická“.

Příbuzenecká – poskytovaná v širší rodině svěřeného dítěte (prarodiče nebo osoby dítěti blízké).

➤ Dle počtu dětí:

Individuální – jedno až dvě děti v pěstounské péči.

Skupinová – rodině je svěřeno do pěstounské péče více dětí, může se jednat o sourozeneckou skupinu (například velké pěstounské rodiny, kdy jsou pěstouny manželé nebo SOS dětské vesničky, kde mohou být pěstounkami jen samotné ženy).

➤ Dle délky pobytu v pěstounské rodině:

Dlouhodobá pěstounská péče – pro děti, které mohou být v této péči do zletilosti, předpokládá se, že jejich biologičtí rodiče k nim rodičovskou zodpovědnost nemají nebo ji mají velmi omezenou. Může se jednat i o sourozenecké skupiny.

Krátkodobá pěstounská péče neboli na přechodnou dobu – pro děti, které po určitou dobu jsou bez svých rodičů a potřebují dočasně být u „tety a strýce“; další osud dítěte je buď v tom, že se vrátí do své původní rodiny, nebo bude svěřené jiné náhradní rodině (pěstounské či osvojitelské) na dlouhou dobu.

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

⁴ Matějček, 1999, str. 26-28.

⁵ Matějček, 1999, str. 26-28.

⁶ Matějček, 1999, str. 29-30.

⁷ Zpracováno a upraveno: Matějček, 1999, str. 32 a Matějček, 2002, str. 13.

Podpora dítěte v pěstounské péči

Podpora pěstounů

Pěstouni řekli o doprovázení:

„Pomáhá mi mluvit o dětech s někým mimo rodinu. Někdy už v tom každodenním shonu některé věci nevidím.“

„Nejdřív mi přišlo zbytečné pracovníci všechno vyprávět, ale když pak šlo do tuhého, pomohlo, že nás zná a že jí můžu věřit.“

„Někdy mi přijde, že se zbytečně ve všem rejpeme, ale když vidím ten posun u dětí, tak vím, že to má smysl.“

„Jsem rád, že má někdo přehled o tom, na co mám právo a co musím splnit – nemusím to tolik hlídat sám.“

„Je dobré se občas zamyslet nad tím, co to s těmi dětmi vlastně dělám a jak to s nimi mám.“

Doprovázení jako podpora kvality péče

Amalthea

Doprovázení zahrnuje tři složky:

Podporu:

Pěstouna:

Pracovník reflektuje s pěstouny průběh výkonu náhradní rodinné péče, vývoj dítěte a jeho projevy, výchovné postupy, posiluje kompetence pěstounů, plánuje společně s nimi další služby pro dítě či celou rodinu (respit, zajištění péče o dítě v případě potřeby, odborné poradenství). Řeší společně s pěstouny aktuální obtíže rodiny, ale pracuje s nimi také na dlouhodobých tématech, která pomáhají rozvoji dítěte a zvyšují kvalitu života rodiny (např. posílení vztahové vazby mezi dítětem a pěstouny, podpora identity dítěte, posílení sourozeneckých vztahů apod.).

Dítěte:

Pracovník postupuje dle Individuálního plánu ochrany dítěte (dále IPOD) a společně s pěstouny hledá cesty, jak naplnit cíle v IPOD stanovené. S dítětem je v pravidelném osobním kontaktu. Zjišťuje jeho aktuální spokojenost, míru naplnění jeho potřeb, podporuje dítě ve vyjadřování jeho myšlenek, pocitů, přání, nejistot, potřeb. Zjišťuje aktivně názor dítěte a podílí se na jeho zapojení do rozhodování o záležitostech, které se ho týkají.

Rodiny jako celku:

Pracovník aktivně zjišťuje, jak funguje rodina jako celek. Podporuje ji v rozvoji vzájemných vztahů.

Vzdělávání:

Důležitou součástí doprovázení je také vzdělávání. Pracovník vytváří spolu s pěstouny na základě potřeb rodiny její vzdělávací plán, vytváří podmínky pro jeho plnění, kontroluje jeho realizaci.

Doprovázející pracovník je s rodinou obvykle v dlouhodobém a intenzivním kontaktu. Je třeba navázat s ní důvěrný, ale přitom profesionální vztah. Dle zkušeností sociálních pracovníků může proces navazování důvěry trvat i rok. Zpočátku se rodina může obávat otevírat některá témata, může mít špatné zkušenosti s úředníky nebo se bojí kontrolní role pracovníka. Je užitečné s rodinou mluvit na rovinu, jasně vymezit svoji roli – co je mým úkolem, co služba přesně obnáší, jakým způsobem budou naplňována zákonem daná práva a povinnosti. Důležité je také zjistit, co rodina skutečně potřebuje a jakým způsobem jí může pracovník pomoci.

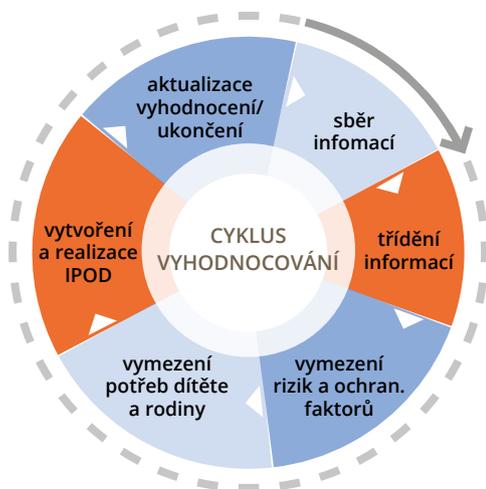
Pracovník ale musí také otvírat témata, která mohou být pro rodinu nepřijemná (např. kontakt dítěte s biologickou rodinou, vztahy mezi dětmi v rodině apod.). Pracovník by měl rodině vždy vysvětlit, proč se na téma ptá a proč je to pro dítě důležité. Pokud pracovník mluví jen o tématech, se kterými přichází rodina sama, stává se, že problém zůstává dlouho skryt a řeší se až v krizové situaci.

Kontrolu:

Doprovázející pracovník kontroluje, zda pěstouni postupují při výkonu náhradní rodinné péče v souladu s IPOD a zda jsou tedy potřeby dítěte v rodině naplňovány. Kontroluje, zda rodina plní domluvené cíle spolupráce a dává pěstounům zpětnou vazbu týkající se efektivity spolupráce. V případě ohrožení dítěte podniká klíčový pracovník potřebné kroky k zajištění bezpečí dítěte.

POZNÁMKY

Four horizontal dotted lines for taking notes, framed by black corner brackets.

Podpora dítěte v pěstounské péči

Podpora pěstounů

POZNÁMKY

Pěstoun jako subjekt a objekt

Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

Pěstoun jako subjekt

Pěstoun je svěbytný dospělý člověk, který má své zkušenosti. Svůj životní příběh, své potřeby, své prožívání. Má důvody, pro které chce přijmout dítě do pěstounské péče. Je jedinečný.

Pěstounství je specifická služba a vyžaduje specifické lidi.

Někdy je těžké určit hranici mezi přirozenou individualitou pěstouna a nezdravou excentričností.

Pěstoun jako objekt

Pěstoun je ve službě svého „zadavatele“, tj. státu.

Respektuje:

- > Relevantní právní úpravu.
- > Povinnosti vyplývající z uzavření „Dohody o výkonu pěstounské péče“.
- > Povinnosti, které mu plynou z Individuálního plánu ochrany dítěte, jež je mu svěřeno.
- > Doporučení odborníků.
- > Pěstoun participuje, ale v mnoha situacích se musí rozhodovat sám.

Harmonie subjektu a objektu v pěstounovi

Pěstoun jako subjekt se musí se svou individualitou vejít do objektu svého působení.

Síla jeho osobnosti je ve vzájemnosti obojího (tj. subjektu i objektu) tak, že nepřevládá jedno ani druhé.

Uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče

Almathea a SocioFaktor, s.r.o.

Dohoda o výkonu pěstounské péče je uzavírána na základě zákona č. 359/199 Sb., o SPOD (§ 47b, § 47c). Další procesní náležitosti upravuje zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, případně ustanovení o uzavírání smluv v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou dle správního řádu.

Postup uzavření dohody

Fáze 1

Pracovník organizace s rodinou podrobně probere jednotlivá práva a povinnosti pěstouna, jež mu vyplývají ze zákona, a popíše, které služby budou rodině k dispozici k naplnění těchto práv a povinností.

Pracovník zjišťuje, jaké potřeby rodina vnímá a domlouvá, které konkrétní služby může organizace nabídnout k naplnění těchto potřeb.

Dále pracovník projde s rodinou individuální plán ochrany dítěte (IPOD), pokud je již k dispozici, a domluví se s ní, jakým způsobem budou tyto cíle naplněny.

Dále pracovník seznámí rodinu s obsahem dohody o výkonu pěstounské péče. Rodina dostane k prostudování návrh dohody a domluví se, kolik času potřebují na její prostudování. Další fáze dojednávání proběhne až na další schůzce.

Fáze 2

Rodina se s pracovníkem domluví na konkrétním znění jednotlivých ustanovení dohody. Pracovník od pěstounů sebere údaje potřebné k jejímu uzavření.

Během této schůzky pracovník rodinu seznámí s tím:

- kdo bude jejich klíčový pracovník a předá na něj rodině kontakt,
- na koho se rodina může obracet v případě nepřítomnosti klíčového pracovníka,
- jak je možno podat stížnost v případě nespokojenosti.

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podpora dítěte v pěstounské péči

Podpora pěstounů

POZNÁMKY

Úkolem tzv. klíčového pracovníka je přiměřeným způsobem seznámit i děti s obsahem dohody a ostatními náležitostmi (rolí tzv. klíčového pracovníka, cíli spolupráce, možností podat stížnost).

Fáze 3

Pokud dohodu uzavírá pověřená osoba, je třeba souhlas příslušného pracovníka orgánu sociálně právní ochrany dětí (dle bydliště pěstounů). Doprovázející pracovník zajistí písemný souhlas tohoto pracovníka.

Sociální pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) může navrhnout změny v dohodě nebo nesouhlasit s některými jejími ustanoveními.

V tomto případě následuje **Fáze 4**

V případě, že OSPOD nesouhlasí s některým ustanovením dohody, zjišťuje doprovázející pracovník návrh OSPOD na změnu. Tento návrh poté pracovník probere s rodinou a domluví se na změně konkrétních ustanovení dohody. Pokud rodina s návrhem OSPOD nesouhlasí, domluví doprovázející pracovník třístrannou schůzku k projednání obsahu dohody (pěstouni, OSPOD, klíčový pracovník). Jedná-li se o závažnější nesoulad názorů (např. úprava kontaktu dítěte s vlastní rodinou) je vhodným řešením svolání případové konference.

Fáze 5

Klíčový pracovník zajistí podpis dohody pěstouny.

Dohoda se vystavuje ve dvou originálech – jeden zůstává rodině, druhý je založen do spisové dokumentace klientů.

Sociálnímu pracovníkovi OSPOD zašle klíčový pracovník opis podepsané dohody.

V dohodě je třeba upravit zejména tato práva:

- zajištění respitu – jak konkrétně bude zajištěn a v jakém rozsahu (letní tábor, hlídání rodinným příslušníkem, dobrovolníkem, pobyt pro děti apod.), jak bude případně probíhat proplacení pobytu (spoluúčast pěstounů),
- zajištění péče o dítě v zákonem uvedených situacích – kdo péči v těchto situacích zajistí, jaká bude role doprovázejícího pracovníka (koordinace, předání dítěte),

- zajištění psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci (v jakém rozsahu a v jakých situacích může o tuto pomoc pěstoun požádat, jaké služby organizace nabízí, kdo je zajišťuje).

Dále je třeba vymezit tyto povinnosti:

- zajištění kontaktu dítěte s vlastní rodinou (vychází se z individuálního plánu ochrany dítěte),

IPOD = INDIVIDUÁLNÍ PLÁN
OCHRANY DÍTĚTE

jasně vyjadřuje, proč a jak se má situace dítěte změnit

je „jízdním řádem“ práce s rodinou

IPOD

od počátku pracuje s možnými variantami

jasně určuje, kdy má být změny dosaženo

jasně určuje role zapojených subjektů, včetně rodiny a dítěte

POZNÁMKY

- vzdělávání – jak bude zajištěno povinné vzdělávání pěstouna.

V dohodě je vhodné vymezit, jaké jsou cíle spolupráce – co rodina od spolupráce očekává, co se očekává od pěstounů, co je cílem pěstounské péče. Jasné a pro rodinu srozumitelné vymezení těchto cílů umožňuje pravidelnou revizi spolupráce a ujasnění si, zda spolupráce rodině vyhovuje a naplňuje-li stanovené cíle.

Podpora dítěte v pěstounské péči

Pěstoun a dítě (participace), Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dětství je důležitým obdobím ve vývoji člověka a vyžaduje proto nejen ochranu od rodičů, ale i od státu, pokud rodiče v této přirozené roli selhávají.

Dítě jako objekt

Nejen v minulosti, ale i v současné době existují dospělí, ať už jsou jimi samotní rodiče, jiní pečovatelé nebo patologicky nemocní jedinci, kteří dítě vnímají jako objekt, se kterým lze zacházet dle libovůle.

Dítě jako subjekt

Stát má povinnost dítě chránit před patologickým chováním dospělých. Jako nástroj ochrany má legislativu. Dítě je tak předmětem práva ve smyslu potřeby tvorby právní úpravy týkající se péče o dítě při respektování jeho nejlepšího zájmu.

Dítě má jako samostatný subjekt svá práva.

Například:

Dítě má právo na informace, které se týkají jeho života.

Dítě má právo podílet se na rozhodovacím procesu, jenž ovlivní jeho život. Neznamená to však, že dospělí mu budou plnit každé jeho přání.

Dítě má právo na smysluplný svět – potřebuje pravidla (příliš liberální výchova může vést k jeho bezradnosti, stejně tak diktátorské vedení).

Teprve při respektování souladu péče státu s péčí pěstounů může z dítěte svěřeného do pěstounské péče vyrůst zodpovědná osobnost.

Dítě a pěstoun

Podle výzkumu si dítě na svých rodičích, což lze vztáhnout i na pěstouny, nejvíce cení upřímnosti, otevřenosti a toho, že umí uznat svoji chybu.

Dítě je pro pěstouna partnerem, ne soupeřem.

Pěstoun učí dítě důvěře:

Nejprve v něm obnovuje důvěru v dospělého. Opakovaně je ujišťuje, že se na něho může spolehnout v tom, že uspokojí jeho potřeby. U malých dětí lze důvěru budovat prostřednictvím her a společných aktivit. U větších se ztracená důvěra získává velmi těžko.

Současně pěstoun ukazuje, že dítěti věří. Zadává mu drobné úkoly, o kterých ví, že je může splnit. Chválí je, povzbuzuje.

Posledním krokem, ke kterému nemusí vůbec dojít, je, že si dítě věří.

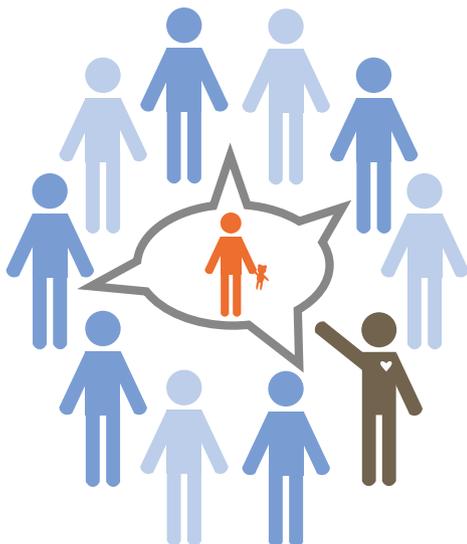
Pěstoun a tým kolem dítěte, Amalthea

Pěstouni se již v přípravách pro žadatele o náhradní rodinnou péči dozvídají, že jejich role obnáší dle potřeb dítěte těsnou spolupráci s dalšími odborníky – sociálními pracovníky, psychology, terapeuty, učitelé a dalšími osobami.

Aby byla tato spolupráce efektivní, je důležitá otevřenost pěstounů – tedy jejich schopnost reflektovat svoje postupy při péči o dítě, všimnout si jeho projevů a umět tyto informace předat dalším osobám.

Je tedy důležité, aby se pěstoun cítil být součástí týmu a uvědomoval si svoji klíčovou roli. To je možné jedině v případě, když se jeho názoru skutečně naslouchá a je mu přikládána dostatečná důležitost. Aby se pěstoun cítil při předávání informací o dítěti a tím i o své rodině bezpečně, je třeba pracovat s důvěrnými informacemi, které sděluje, velmi citlivě. Vždy musí znát, za jakým účelem informaci sděluje a k čemu bude dál použita. Také samo dítě by vždy mělo vědět, jaké informace jsou o něm předávány, komu a proč.

Otevřená komunikace s odborníky také chrání pěstouny a jejich rodinné příslušníky před nepravdivým obviněním ze strany dítěte. Je rovněž prevencí – jestliže pěstoun sdílí s pracovníkem informace o chování dítěte, které se mu zdá problematické, lze společně včas najít řešení kritických situací, zabránit rozvoji a vyhrocení závažných problémů.

Kazuistika:

Dospívání Helgy

Patnáctiletá Helga řekla ve škole, že ji pěstoun při hádce shodil ze schodů. Učitelka kontaktovala sociální pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Tato pracovnice věděla od doprovázejícího pracovníka, že se v rodině mezi Helgou a pěstouny řeší konflikty. Helga v posledním období vzdoruje a odmítá dodržovat rodinná pravidla soužití. Doprovázející pracovník s rodinou situací již asi měsíc řešil. Společně s pěstouny i dívkou hledali způsoby, jak chod rodiny upravit tak, aby byla přiměřená věku Helgy a zajistila v rodině bezpečí. Doprovázející pracovník od pěstounů věděl, že dívka na pěstouny nyní často křičí a vyhrožuje jim fyzickým napadením. Před dvěma dny telefonicky kontaktovala pěstounka doprovázejícího pracovníka a popsala, že došlo k hádce mezi ní a Helgou, která se pak v afektu střetla s bratrem. Při strkání s ním spadla ze schodů. Protože si stěžovala na bolest zad, jel s ní pěstoun k lékaři. U lékaře Helga potvrdila, že ze schodů spadla při hádce s bratrem.

Podpora dítěte v pěstounské péči

Multioborový přístup, Amalthea

Kazuistika:

Adaptace Klárky

Šestiletá Klárka sedí na koberci na zemi. Všude kolem je spousta hraček, které ještě nezná. Upřeně kouká na zem a vzorek koberce jí tančí před očima. Je tu teprve třetí den. Všechno je tak nové. Do minulosti se zatím radši nedívá – tolik hrůzy, co tam bylo... Ale tady je teplo, jídlo a ty hračky! Zatím se bojí i jen dotknout se jich, ale už se na ně sem tam podívá.

Sedá si k ní paní. Hezky voní a Klárka si všimne velkých korálů na krku. Chtěla by si na ně sáhnout. Ale radši pořád kouká do země.

Paní si s ní začíná povídat. Říká, jak se jmenuje a že se Klárky potřebuje na něco zeptat. Pomalu jí klade otázky. Klárka neochotně odpovídá. Ptá se jí, jak se má. Klárka ještě sama neví. Ví, že se už tolik nebojí, ale přece jen ve střehu zůstává. Jestli se jí tu líbí? Těžko říct, asi jo... Hlavně, že už nemá hlad. Chtěla by té paní říct, že se jí hrozně stýská po mamince. Ale radši ne, co by si pomyslela, vždyť už jsem velká holka.

Občas se ohlédne po té paní, co jí říkají pěstounka. Ta se Klárce líbí – má červené brýle a dává jí to dobré jídlo. S tou už si včera před spaním o tomhle všem povídala. Ale paní s korály jí žádné jídlo nedala, tak té to teda ještě říkat nebude.

Další den. Klárka jede s tou paní s brýlemi autem. To byl zážitek! Jízdu autem ještě moc nezná, ale bylo to prima. Ještě teď jí buší srdce! Teď sedí v malé

Dítě v pěstounské péči je pod zvláštní ochranou státu. Aby jeho potřeby byly naplněny v té správné míře a těmi správnými lidmi, má na starosti hned několik osob.

Nejdůležitějším prvkem týmu je samozřejmě pěstoun, který je v každodenním a nejtěsnějším kontaktu s dítětem. Má s ním nejbližší vztah a může nejlépe vidět, co skutečně potřebuje. Jeho pohled je ovšem subjektivní, neboť je ovlivněný svým vnímáním dítěte a svým vztahem k němu.

Proto je dobré, že do procesu vstupují další odborníci, kteří mohou pohled na dítě a jeho potřeby doplnit o další nezaujatý pohled. Zpravidla jsou jimi:

Sociální pracovník dítěte – vytváří nebo spoluvytváří vyhodnocení rodiny dítěte a individuální plán péče o ně. Zná tedy prostředí, ze kterého dítě přichází, a je důležitým zdrojem informací o jeho vlastní rodině.

Doprovázející pracovník pěstounské rodiny – zná prostředí pěstounské rodiny, vztahy v ní, přístup pěstounů k dítěti.

Klíčový pracovník orgánu sociálně právní ochrany dle příslušnosti pěstounů – pokud není doprovázejícím pracovníkem, zajišťuje kontrolu výkonu pěstounské péče a doporučuje vhodné služby pro pěstounskou rodinu tak, aby byl naplňován individuální plán péče dítěte.

Do procesu mohou vstupovat další osoby:

Sociální pracovník krajského úřadu, který poskytuje metodickou podporu doprovázejícímu pracovníkovi i sociálním pracovníkům orgánu sociálně právní ochrany. Může pomoci při hledání řešení situace, doporučit vhodný postup apod.

Dětský psycholog, terapeut, jiný odborník – je-li dítěti poskytována nějaká další odborná služba, jsou tito pracovníci cenným zdrojem informací o vývoji dítěte a jeho aktuálních potřebách.

Učitelé, vedoucí ve volnočasových kroužcích, trenéři, další rodinní příslušníci, přátelé rodiny apod. Tyto osoby kolem dítěte je vhodné také vnímat jako součást jeho týmu. Mohou hrát v jeho životě velkou podpůrnou roli, pomoci při naplňování jeho potřeb a být zdrojem informací o jeho chování a projevech mimo rodinu.

Vzhledem k množství osob, které k týmu kolem dítěte patří, je zásadní dobrá koordinace a předávání informací. Vždy by se mělo domluvit, kdo bude informace

získávat přímo od dítěte, aby nebylo vystaveno tomu, že se ho na stejnou věc ptá stále dokola několik osob.

Dítě umístěné do nového prostředí samozřejmě zatěžuje, když musí v krátkém časovém sledu komunikovat s mnoha novými osobami. Je vhodné vždy zvážit, jak povinné návštěvy načasovat, kdo doopravdy musí do styku s dítětem přijít, kdo bude tou pravou osobou, která bude jeho názor a postoj k celé situaci zjišťovat. Vhodným nástrojem k rozdělení rolí může být případová konference. Na té se mohou jednotlivé osoby (členové rodiny i odborníci) podělit o svůj pohled na věc a společně hledat pro dítě nejlepší řešení.

útulné místnosti – zase tolik hraček! Kdybych se tolik nebála, sáhla bych si. Ale radši ne, co kdybych to rozbila. Tatka vždycky tak křičel, když jsem něco rozbila!

Další paní. Tahle má úplně žluté vlasy. Zase se ptá. Tak, už jsou zase u pěstounky doma. Přichází další třeba by přetáhla a paní by se zlobila. Říká, že sem bude jezdit a pomáhat mamce pěstounce, když si s něčím nebude vědět rady. A zase se ptá, Klárka už tuší, co odpovídat. Však se ptají všichni podobně. Paní – má divné tričko, ale přinesla Klárce omalovánku. Klárka ji drží v ruce, ale malovat si netroufá, A odpoledne přijely další paní. Ty jsou prý z kraje, z úřadu a chtějí vědět, jak se mi daří.

Podpora dítěte v pěstounské péči

Kontakt dítěte s biologickými rodiči, Amalthea

Kazuistika:

Lenka vyrůstá ze svých kořenů

Patnáctiletá Lenka se již pátým rokem pravidelně potkává se svojí mámou, která má diagnostikovanou schizofrenii, kvůli které nezvládala péči o Lenku, jež se proto již v raném věku dostala do pěstounské péče. Téměř deset let neměla s matkou žádný kontakt, pak se ale matčino zdraví částečně stabilizovalo a měla zájem se s dcerou potkávat. Domluvila se pravidelná setkání, při kterých je přítomna doprovázející sociální pracovníce a na Lenčino přání i pěstounka.

Zpočátku byla setkání rozpačitá. Lenka se před mámou hodně styděla a také měla obavy z jejích reakcí kvůli její diagnóze. Pěstounka postupně s pomocí doprovázející pracovníce Lenku lépe seznámila s tím, co je to schizofrenie a jak se konkrétně u její mámy projevuje.

Matka byla vedena k tomu, která témata je vhodné s Lenkou probírat a kterým se prozatím raději vyhnout (popisování bludů, které matka prožívá, hodnocení minulosti apod.). Setkání se hodně zaměřovala na povídání o tom, co Lenka aktuálně prožívá – její úspěchy ve škole, koníčky – a na hraní karetních her, u kterých se obě, Lenka i máma, postupně více uvolnily. Teprve po několika letech se Lenka sama začala mámy více ptát na její nemoc, na minulost, na další příbuzné.

S pomocí pěstounky a sociální pracovníce tak Lenka získala vhodným způsobem všechny informace, které vzhledem ke svému dospívání potřebovala vědět.

Pěstoun má podle zákona o sociálně právní ochraně dětí povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.

Záleží tedy vždy na zhodnocení týmu kolem dítěte a také na názoru dítěte samotného, zda a jakým způsobem dojde k samotnému setkání – tedy kontaktu dítěte s rodiči.

Kontakt může být:

Písemný

V současné době děti často samy využívají internet a sociální sítě k tomu, aby našly své příbuzné, a udržují s nimi pak písemný kontakt. Vždy je vhodné, když jsou o tom pěstouni informováni, vědí, s kým si dítě píše a zda je komunikace příliš nezatěžuje nebo zda mu příbuzný nesděljuje něco nevhodného (např. neslibuje, že si ho vezme k sobě, neočerňuje pěstouny apod.). Proto je vhodné dítěti ve vyhledání a písemném kontaktování příbuzných pomoci. Získá tak důvěru, že se může na dospělého vždy obrátit a že mu pěstoun nebude bránit v kontaktu s jeho blízkými.

Menším dětem může pěstoun nebo sociální pracovník pomoci s napsáním dopisu nebo zaslat příbuzným pohled z dovolené – v dítěti se tak udržuje pocit, že je s příbuznými dál propojeno, u příbuzných se podpoří zájem o jeho život.

Telefonický

Opět je vždy lepší, když o telefonickém kontaktu dítěte s příbuznými pěstoun ví a může ho případně regulovat, pokud by je zatěžoval. Také může dítě podpořit ve chvíli, kdy je pro ně telefonát něčím náročný a potřebuje sdílet své emoce. Někdy je vhodné domluvit se, že příbuzný bude mít telefonní číslo pouze na pěstouna, který mu dítě předá. Pěstoun tak může zhodnotit, zda je příbuzný ve stavu, kdy může s dítětem vhodně komunikovat. Někdy může příbuzný dítě zatěžovat častými hovory, pak je třeba domluvit se na pravidelné době, kdy bude příbuzný volat a dítě podpoří, aby v jiný čas nemuselo hovor brát.

Osobní

Zejména v příbuzenské péči často probíhá osobní kontakt dítěte s rodiči spontánně, bez přítomnosti jiné osoby. Doprovázející pracovník v případě takového kontaktu při konzultacích s dítětem i pěstouny pravidelně vyhodnocuje, zda kontakt není spojen s nějakými riziky, případně doporučí, jaká opatření je nutné udělat, aby se rizika minimalizovala.

Pokud je potřeba zajistit bezpečí dítěte, domluví se asistovaný kontakt. Předchází mu důkladná příprava všech aktérů (dítěte, rodičů, pěstounů). Může se i sepsat „Dohoda o kontaktu“, v níž se vymezí pravidla setkání a další náležitosti (cíl, kdo bude domlouvat termíny, jaká bude frekvence schůzek atd.).

Setkání pak probíhá v neutrálním prostředí a je mu přítomen zpravidla sociální pracovník, případně může být přizván i psycholog. Prostor by mělo být uzpůsobeno potřebám dítěte (vhodné hračky, koberec atd.).

Přítomný sociální pracovník dbá na to, aby se dítě cítilo při setkání bezpečně. Dopředu se s ním domluví, koho chce při setkání mít (pěstouna, pěstounku) a co by chtělo dělat. Často je potřeba, aby pracovník pomohl dítěti i příbuznému překonat počáteční rozpaky a naplnil něčím společný čas – vhodnou aktivitou může být prohlížení fotografií nebo třeba pouštění oblíbených písniček dítěte, hraní společenské hry. Pokud probíhají setkání opakovaně, převezme zpravidla iniciativu sám rodič nebo dítě, sociální pracovník je již jen v roli pozorovatele a do setkání zasahuje pouze, pokud je třeba např. připomenout dohodnutá pravidla setkání, ohraničit čas setkání, domluvit se na něčem apod.

POZNÁMKY

Blank area for notes with horizontal dotted lines and black corner markers.

Dítě v rodině

Příchod dítěte do pěstounské péče, PhDr. Jana Kovařovicová

POZNÁMKY

Dítě, které přichází = cizinec se špatnou zkušeností

Nejčastějším důvodem příchodu dítěte do pěstounské rodiny je selhání jeho biologických rodičů. Buď o ně nepečovali vůbec, nebo se o to pokusili, a dopadlo to špatně. Dítě buď nikdy nemělo „svého člověka“, nebo s rodiči chvíli žilo a jeho zkušenost byla děsivá. Ve chvíli, kdy dítě přichází k pěstounům, jsou jeho minulé zkušenosti již pevně zabudovány v základu jeho osobnosti. A právě skrze své předchozí zkušenosti bude dítě vnímat i svou novou rodinu.

Úkol pěstounů = budování nové zkušenosti

Bohužel říci dítěti, že „od teď už budeš s námi a všechno bude dobré“, nestačí. Dítě mnohdy nechápe, co mu pěstouni nabízejí, nevěří jim, nestojí o ně a nechce se vzdát obranných mechanismů, které ho zatím vždy spolehlivě ochránily. Změna trvá dlouho. Dítě musí „zažívat věci jinak“. Jen mnohokrát opakovanou novou dobrou zkušeností časem uvěří, že je s pěstouny v bezpečí a jejich přítomnost ho začne těšit.

Účinná cesta = terapeutické rodičovství

Ze zkušenosti víme, kolik rodičovského úsilí vyžaduje odnaučit dítě i drobnému zlovyku. „Odnaučit“ dítě již nefunkčním obranám, „uzdravit“ jeho vztah k lidem, změnit od základu jeho pohled na svět i na sebe sama je neskonalé těžší.

Ukazuje se, že spolehlivou cestou k „uzdravení“ je vybudování bezpečného a blízkého citového pouta mezi dítětem a pěstounem. Americký psycholog Daniel Hughes používá pojem „léčivého“, tj. terapeutického rodičovství. Ve své terapii doporučuje 5 základních prvků, které dohromady tvoří „léčivý“ postoj nových rodičů: láskyplný, trvale přijímající a empatický přístup, hravá, radostná atmosféra, zájem o dítě a snaha mu porozumět.

„Uzdravení“ dítěte = ochota pěstounů měnit své výchovné postoje

Dítě často vyjadřuje své pocity a potřeby pro nás nepříjemným způsobem. Jde rychle do útoku nebo do obrany. Pokud pěstoun motivům jeho chování nerozumí, snaží se ho ukáznit, vysvětluje, poučuje nebo trestá a očekává, že dítě své špatné chování změní. Dítě to obvykle vnímá jako další útok a naopak své obrany posílí. Jen „léčivý“ postoj pěstouna, jeho ochota zkoušet nové výchovné postupy může dítěti pomoci přerušit tento bludný kruh.

Doporučení pro péstouny při příchodu dítěte do rodiny = terapeutické rodičovství v praxi

➤ Kořenem problémového chování dítěte je strach. Snažte se ho co nejvíc zmírnit: Zapomeňte na křik, výhrůžky a tresty; děsit už vyděšené dítě nikam nevede. Buďte ve svém chování předvídatelní, dodržujte pevný denní řád, vyvarujte se náhlých změn. Jen dítě, které se s vámi bude cítit v bezpečí, vám může začít důvěřovat. Pokud jde dítě proti vám, „neberte si to osobně“. Nedělá vám to „naschvál“! Jeho snaha „udržet se v bezpečí“ je čistě intuitivní, nijak to nepromýšlí.

➤ Dítě se považuje za špatné, nepovedené, je doslova „zakleté“ v hlubokém pocitu hanby. Každé připomenutí toho jak moc je špatné nebo co zase zkazilo, je pro ně zdrcující a jeho reakce bývá prudká. Zapomeňte na konstruktivní kritiku; pokud víte, že dítě v určité situaci selhává, už předem mu ji pomáhejte zvládnout. Nikdy je nezahanbujte, nesrážejte a neponižujte!

➤ Pro dítě je těžké přijmout, že byste o ně opravdu mohli stát. Když je budete chválit, nebude vám věřit; využívejte přirozených situací, ve kterých se dítě osvědčilo, vyprávějte o jeho úspěchu jiným. Najděte si s ním společnou činnost, která vás oba bude opravdu těšit, a pravidelně se jí věnujte. Vytvořte si čas na „dobrý společný čas“.

➤ Vyberte si jen několik pravidel a limitů, „přes které nepojede vlak“; zůstaňte při jejich prosazování laskaví, důslední, dítě nezahanbujte: „Takhle to u nás chodí. Vidím, jak těžké je pro tebe to přijmout. Chápu to a pomůžu ti v tom, společně vše zvládneme!“ Pokud dítě propadne záchvatu zlosti, zůstaňte u něj a dejte mu čas, aby vztek odešel, nevysvětľujte, nepřesvědčujte je, nechtějte, aby uznalo svou chybu. Po odeznění afektu mu pojmenujte, co se stalo a objetím „opravte vztah“: „Hodně jsi se zlobil, už je dobře, pojď ke mně.“ Dítě se tím naučí, že stanovení limitu neznamená, že ho odmítáte, a přestane chápat pravidla jako osobní útok.

➤ Přijímejte dítě, jaké je. Neodmítejte ani jeho nápady a přání. Přijímat myšlenky dítěte neznamená, že mu musíte hned vyhovět! Zajímejte se o ně, ptejte se na pocity, motivy, berte je vážně. Buďte empatičtí. Pokud se budete dívat na svět skrze životní zkušenosti dítěte, lépe najdete vhodný výchovný postoj.

POZNÁMKY

Four sets of horizontal dotted lines for taking notes, each set framed by black corner brackets at the top and bottom.

Dítě v rodině

Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče, Alžběta Hlásková

Účastníci procesu přechodu dítěte z PPPD

Procesu se mohou účastnit tyto osoby a subjekty:

- Dítě,
- pěstouni PPPD,
- přebírající rodina,
- pracovníci OSPOD dítěte, příp. pěstounů či přebírající rodiny,
- pracovníci doprovázejícího subjektu pěstounů, krajský úřad (při přechodu dítěte do zprostředkované NRP),
- pracovníci sanační organizace (při přechodu dítěte do původní rodiny),
- soud.

Fáze procesu přechodu dítěte z PPPD

Důležitým úkolem pěstounů v době, kdy mají svěřeno dítě do PPPD, je vytváření citového pouta s dítětem. Proces přechodu dítěte z PPPD je procesem překlápění tohoto citového pouta na přebírající rodinu. Je to velmi citlivý proces, který má určité fáze:

- Seznámení rodin (pěstounů PPPD a přebírající rodiny),
- načítání péče o dítě,
- přebírání péče o dítě,
- příprava definitivního přechodu dítěte z PPPD,
- definitivní přechod dítěte z PPPD,
- provázení přebírající rodiny po převzetí péče o dítě.

Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče je velmi citlivým okamžikem. Středem zájmu musí v tomto období být prožívání dítěte. Aby tento proces dobře zvládlo, potřebuje oporu všech dospělých, kteří se procesu přechodu účastní. Čím lépe se v procesu orientují dospělí (pěstouni, přebírající rodina, sociální pracovníci, pracovníci doprovázejícího subjektu, soudce aj.), tím lépe dítě přechod do nové rodiny zvládne.

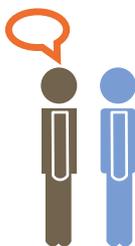

Seznámení

Nejdříve by mělo dojít k rozhodnutí, kdo bude proces přechodu dítěte koordinovat. V praxi připadá tato role nejčastěji na pracovníka doprovázejícího subjektu pěstounů. Ten by měl s pracovníkem OSPOD dítěte vytvořit plán přechodu dítěte z PPPD. Mělo by být zároveň stanoveno, jak rychle bude proces probíhat, kde se budou konat setkání pěstounské a přebírající rodiny a další podrobnosti.

Seznámení probíhá v několika fázích. Nejdříve by se pracovník koordinující přechod dítěte měl setkat s pěstouny i přebírající rodinou a zajistit dobrou připravenost obou rodin. Pak by měl zajistit a moderovat jejich setkání, v první fázi bez dítěte. Když se na sebe dospělí vyladí a vyjasní si, jak bude proces přechodu probíhat, seznámí se přebírající rodina s dítětem. Toto vše může proběhnout buď v jeden den, nebo lze tuto fázi rozdělit do několika setkání.

Pracovník koordinující přechod dítěte by měl členům obou rodin vysvětlit, jak bude proces probíhat, pomoci jim s dohodou o způsobu předávání informací, zajistit, aby znali pravidla předávání.

Načítání péče

Přebírající rodina, aby byla úspěšná v procesu překlápění vazby, by měla s dítětem zacházet tak, jak je zvyklé. Její členové se proto musí nejdříve chovat jako návštěva a pozorovat, jak se dítě chová u pěstounů, jaké jsou jeho zvyky a potřeby. U některých rodin trvá načítání péče po dobu několika návštěv. V jiných rodinách je část setkání věnovaná načítání péče, ve druhé části se přebírající rodina pokouší péči o dítě přebírat. Aby nevzniklo napětí mezi

rodinami, je vhodné předem nastavit frekvenci a délku návštěv. V praxi se osvědčilo i vytýčení konkrétního cíle, kterého se setkáním má dosáhnout (např. předat přebírající rodině informace, jak dítě usíná). Záleží na konkrétní situaci, zda bude během jednoho setkání splněno více cílů či pouze jeden. Tato fáze probíhá nejčastěji v domácnosti pěstounů nebo v prostoru doprovázejícího subjektu. Pracovník koordinující proces přechodu dítěte z PPPD se zpravidla neúčastní všech setkání, ale monitoruje jejich průběh (pěstouni mohou po každém setkání s přebírající rodinou např. napsat e-mail o průběhu setkání).

Přebírání péče

Pěstouni se již v některých okamžicích mohou stáhnout a nechat některé činnosti na přebírající rodině. Měli by citlivě posilovat kompetence přebírající rodiny.

Tato fáze bývá často okamžikem, kdy přebírající rodina začne chtít být s dítětem již bez přítomnosti pěstounů. OSPOD dítěte by měl vyhodnotit, zda to je možné tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte i obou rodin. V této fázi je potřeba dodržet obecné principy při přechodu dítěte z PPPD (viz dále).

Příprava přechodu dítěte z PPPD

Pracovník, který koordinuje proces přechodu dítěte z PPPD, stanoví po domluvě s OSPOD dítěte i všemi dalšími zúčastněnými termín jeho definitivního přechodu z PPPD do přebírající rodiny, který odpovídá právnímu stavu věci. S tímto termínem seznámí obě rodiny. Měl by také pomoci pěstounům připravit doklady a věci, které se budou předávat s dítětem. Je vhodné, když upozorní členy přebírající rodiny, aby nechali pěstouny a jejich blízké rozloučit se s dítětem, aby přijali jeho osobní věci (včetně deníku, knihy života, fotografií apod.) a vysvětlí jim, jaký mají význam pro zpracování historie dítěte a zvládnutí jeho přechodu z PPPD. Dále pomůže rodinám domluvit se, jak budou po předání probíhat návštěvy pěstounů v přebírající rodině.

POZNÁMKY

Blank area for notes with horizontal dotted lines and black corner markers.

Dítě v rodině

Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče, Alžběta Hlásková

Obecné principy předávání

- Formální správnost procesu.
- Vzájemná informovanost.
- Připravenost všech zúčastněných.
- Dobrá spolupráce při selhávání přebírající rodiny.
- Vzájemné oslovování.
- Naslouchání dítěti, až si přijde samo.
- Navázání na všechny smysly v procesu předávání.
- Předávání dítěte přes neutrální prostor.
- Předání informací dítěti.
- Prostředí pro setkání.
- Vzájemné přespávání rodin.
- Nepříjemné věci dělají pěstouni, oblíbené činnosti přebírající rodina.

Definitivní den přechodu dítěte z PPPD

Je vhodné, když je u setkání, při němž dítě definitivně přechází z PPPD do péče přebírající rodiny, pracovník koordinující přechod dítěte z PPPD. Může pohlídat, aby byly předány všechny doklady a další věci dítěte. Zároveň může pomoci s uzavřením dohody o předání dítěte z PPPD do přebírající rodiny. V této dohodě jsou uvedena jména zúčastněných, přesná hodina předání dítěte z péče pěstounské rodiny do péče přebírající rodiny, datum uzavření dohody a seznam věcí, které s dítětem přecházejí (zejména dokladů). Stvrzena je podpisem. Úřad práce ji považuje v některých případech za rozhodnou pro ukončení dávek pěstounské péče.

Provázení po předání

Provázení po předání je důležité především pro dítě, aby pochopilo, že jeho přechod do nové rodiny je v pořádku a že jsou s ním dospělí srozuměni. Pro dítě je příležitost vidět pěstouny důležitou možností vyrovnat se s přechodem. V praxi se ukazuje, že v prvním momentu dítě na setkání s pěstouny reaguje velmi radostně. Pokud dospělí zvládnou proces přechodu dítěte dobře, dítě mu rozumí, brzy pochopí, kdo jsou jeho pečující osoby. Již po několika dnech od přechodu dítěte z PPPD však v okamžiku únavy či nepohody hledá pomoc u rodiny, do které přešlo.

Formální správnost procesu

Všichni zúčastnění musejí rozumět tomu, jaké právní a úřední kroky je potřeba před přechodem dítěte udělat. U každého předávání se využívají jiné typy rozhodnutí. Někdy dítě přechází do nové rodiny na základě předběžného opatření, jindy soudním rozhodnutím v řádném řízení apod. Často bývá nutná intenzivní spolupráce se soudem, aby termín jeho rozhodnutí odpovídal skutečnému stavu a potřebám dítěte.

Pokud bude přebírající rodina chtít jít s dítětem na vycházku nebo je vzít do své domácnosti bez přítomnosti pěstounů, je potřeba ve spolupráci s OSPOD vyhodnotit, zda je to vhodné a za jakých podmínek možné. Pěstouni zatím za dítě ručí, měli by tedy sepsat s přebírající rodinou dohodu o převzetí dítěte na vycházku.

Vzájemná informovanost

Aby se všichni účastníci předávacího procesu cítili při předávání bezpečně a rozuměli svému úkolu v daném okamžiku, je potřeba se domluvit na způsobu vzájemného informování, aby rozuměli, v které fázi předávacího procesu se právě nacházejí, jaké kroky je třeba učinit a která pravidla zachovávat.

Přípravenost všech zúčastněných

Přechodu dítěte musí předcházet důkladná příprava.

➤ Dítě by na přechod mělo být připravováno od samotného příchodu do přechodné pěstounské rodiny. To je především úkolem pěstounů. Mělo by rozumět, proč v PPPD bylo, proč z ní právě nyní odchází, co je čeká, co si může vzít s sebou apod.

➤ Stejně tak je třeba pracovat s pěstouny, aby se na přechod dítěte dobře připravili, aby vytvářeli dítěti emočně srozumitelné prostředí, s ohledem na věk mu podali dostatek informací. To je úkolem především doprovázejícího subjektu.

➤ Přípravena musí být i přebírající rodina. U osvojitelů by měl krajský úřad znovu rozhovorem zjistit, jak jsou na přijetí dítěte připraveni, zda mají informace o přechodné pěstounské péči a vědí, jak bude předávání probíhat. Někdy od ukončení příprav uplynula řada měsíců, navíc je pro ně informace o možnosti převzetí dítěte emočně velmi náročná. U původní rodiny by přípravu měl zajistit OSPOD rodiny, příp. ve spolupráci se sanační organizací. Klid přebírající rodiny je pro dítě klíčovým aspektem.

Dobrá spolupráce při selhávání přebírající rodiny

Pro přebírající rodinu není proces převzetí péče o dítě snadný. Proto by doprovázející subjekt, OSPOD dítěte i přebírající rodiny a pěstouni měli dobře spolupracovat, aby pomohli přebírající rodině péči o dítě zvládnout a včas zachytili rizikové situace spojené s jednotlivými fázemi přechodu dítěte do nové rodiny a okamžitě přehodnotili Individuální plán ochrany dítěte.

Vzájemné oslovování

Někdy může komunikace mezi dítětem, přebírající rodinou a pěstouny váznout jen na tom, že se nedomluví, jestli si budou tykat či vykat, zda se budou oslovovat příjmením či jménem, jak má dítě členy přebírající rodiny oslovovat (mami, teto,

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dítě v rodině

Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče, Alžběta Hlásková

Kazuistika:

Lukášek (návrat k mamince)

Lukášek se narodil matce, která již měla 3 děti. Její partner se k nim jako biologický otec nepřihlásil. Když se narodil Lukášek, donutil otec dítěte matku k tomu, aby podepsala předběžný souhlas s osvojením. Dítě přešlo do rodiny poskytující PPPD. Po šesti týdnech však matka nepřišla podepsat souhlas s osvojením. Když s ní sociální pracovnice začala komunikovat, byla stále nerozhodná. O ostatní děti se starala dobře. Na jednu návštěvu vzala sociální pracovnice deník dítěte s fotografiemi, který dítěti pěstouni vedli. Když matka uviděla obrázky dítěte, najednou se v ní objevila velká odvaha. Rozhodla se, že od partnera odejde a že si upraví podmínky tak, aby mohla dítě převzít. Také našla odvahu se s Lukáškem vidět. Hned na první návštěvě jí usnul v náručí. Sociální pracovnice pomohla mamince udělat finanční plán jak zvládnout péči o čtyři děti a uhradit bydlení. Pomohla jí najít bydlení v ubytovně. Pak se začaly vzájemné návštěvy pěstounů a maminky zintenzivňovat. Do měsíce se podařilo uskutečnit definitivní předání. Maminka o Lukáška i ostatní děti dodnes pečuje.

křestním jménem). Každá rodina vnímá jinak např. tykání a vykání, proto je potřeba otevřít v rámci přípravy na předávání dítěte toto téma s pěstouny i přebírající rodinou, příp. s dítětem, aby se všichni cítili dobře.

Naslouchání dítěti, až si přijde samo

Rychlost procesu se musí řídit především tím, jak jsou datována soudní rozhodnutí. Proto je dobré, pokud OSPOD dítěte dobře spolupracuje se soudem a domluví termín předání dítěte tak, aby odpovídal potřebám dítěte. Je vhodné, když soudní výrok je formulován tak, aby počítal např. s tím, že může onemocnět dítě či pěstoun a výrok zní např. „K předání dítěte dojde do 30 dnů od převzetí rozsudku všemi účastníky řízení.“ K předání tak dojde podle toho, jak dítě přechod zvládá a formálně je ošetřen konkrétní den přechodu sepsáním „Dohody o předání dítěte“. Přebírající rodina nesmí na dítě spěchat. Praxe ukazuje, že čím netrpělivější přebírající rodina je, tím pomaleji si na ni dítě překlápí vazbu. Pokud se proces přechodu dítěte příliš vleče, je také zátěží pro všechny zúčastněné, zejména pro dítě, které pak neví, kterou rodinu má považovat za „svou“.

Navázání na všechny smysly v procesu předávání

Při přípravě přechodu dítěte myslí všichni na to, jak provázat prostředí pěstounské rodiny s prostředím přebírající rodiny třeba tím, že přemýšlí, jak dítě naváže na školní povinnosti, kroužky, jak se bude potkávat s kamarády a blízkými. Je ale potřeba nezapomenout na to, aby dítě mělo provázán přechod i se smyslovým vnímáním (vůně, pokrmy, hračky, místo pro spánek, přikrytí apod.). Není tedy v této době vhodné měnit něco, co není nezbytné.

Předávání dítěte přes neutrální prostor

U malých dětí se osvědčilo předávání dítěte tak, aby nešlo z náruče do náruče, ale vždy mezitím bylo odloženo např. do kočárku, na deku, odkud si ho vezme ten, kdo zrovna dítě chce přenést či chovat. Dítě pak tolik nepoměňuje, která náruč je lepší.

Stejně tak pěstouni musí dobře volit, kterou činnost dítě s přebírající rodinou již zvládne, aby nedocházelo ke změně pečující osoby např. uprostřed krmení.

Předání informací dítěti

Přebírající rodina dostane od pěstounů většinou spoustu informací, jak se dítě chová, co potřebuje, jaký má denní režim, jaké jsou jeho zvyky a mnoho dalšího. Přebírání dítěte do péče je emočně náročné, takže si přebírající rodina všechny

tyto informace prostě nezapamatuje. Osvědčilo se, když pěstouni připraví tyto informace písemně v strukturované podobě tak, aby se k nim mohla přebírající rodina v klidu vrátit.

Prostředí pro setkávání

Pěstouni a dítě se během procesu předávání budou s přebírající rodinou potkávat. Pro tato setkání je třeba zvolit správné prostředí. Vždy je třeba vyhodnotit, kde by se mělo konat. Může to být v neutrálním prostředí doprovázejícího subjektu, v domácnosti pěstounů či přebírající rodiny, ale třeba i na hřišti. Důležité je vyhodnotit, kde se všichni účastníci setkání budou cítit bezpečně. Setkání s osvojiteli probíhají často po prvním seznámení zprvu v domácnosti pěstounů, v dalších fázích pak i v domácnosti přebírající rodiny. Pokud dítě přechází do původní rodiny, zpravidla se setkání konají v prostoru doprovázejícího subjektu.

Vzájemné přespávání rodin

Zkušenosti ukazují, že pokud je vzdálenost bydlišť rodin větší, je dobré, aby si přebírající rodina na několik dní v závěrečné fázi přechodu dítěte zajistila ubytování v blízkosti bydliště pěstounů. Pokud to není možné, mohou si naopak zajistit ubytování pěstouni v blízkosti bydliště přebírající rodiny. Z praxe je známo, že ne vždy se osvědčuje, když rodiny přímo přespávají jedna u druhé. Je vhodnější, když jsou i v tomto ohledu návštěvy časově ohraničené a prodlužují se jen tehdy, když to obě rodiny opravdu chtějí.

Nepříjemné věci dělají pěstouni, oblíbené činnosti přebírající rodina

Dítě potřebuje získat důvěru k přebírající rodině. Proto by pěstouni měli přebírající rodině „schovávat“ činnosti, které má dítě rádo. Dokonce lze někdy porušit i obvyklý čas a klidně přesunout koupání z večera na odpoledne. Naopak činnosti, které dítě těžko snáší (čištění uší aj.), vykonávají až do konce procesu přechodu dítěte do nové rodiny pěstouni.

Kazuistika:

Verunka (přechod do širší rodiny)

Maminka odešla z porodnice bez Verunky, kterou právě přivedla na svět. Holčička zůstala v porodnici sama. Sociální pracovnice proto hned dala návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu k nám do rodiny, aby mohla zjistit, co se vlastně stalo. Rodina zatím zvládala svoji situaci dobře, sociální pracovnice je proto dosud neznala. Co se tedy stalo? Manželé po pár letech. Ne vždycky se manželství podaří. V tomto případě se ženě narodila holčička z mimomanželského vztahu. Manžel si na převzetí dítěte netroufal, bál se, jak by zvládal vztah k dítěti, které není jeho. Doporučil ženě, ať dá souhlas s osvojením. Sociální pracovnice hned našla manželskému páru psychologa. Krize vztahu se ukázala jako hluboká. Matka však nechtěla přijít o možnost kontaktu s dítětem, osvojení ovšem nepřicházelo v úvahu. Naštěstí se mezitím podařilo zjistit, že by Verunku převzala do dlouhodobé pěstounské péče rodina příbuzná matce dítěte. Byla ochotna zajistit, aby se matka mohla s Verunkou potkávat, ba dokonce by případně pomohla Verunku do rodiny vrátit, kdyby se ukázalo, že to původní rodina zvládne. Matka se začala s dcerkou potkávat. Protože Verunce bylo jen několik týdnů, bylo předání dítěte otázkou asi týdne. Vše je vyřízeno a Verunka má domov. Ani jeden den nemusela strávit v ústavní péči.

Dítě v rodině

Přechod dítěte z dlouhodobé pěstounské péče, Ing. Hana Jurajdová, Ph.D.

Kazuistika:

Hanka je 6leté vietnamské děvče. Narodila se v České republice a s rodiči žila od svého narození jeden rok. Rodiče nastoupili do výkonu trestu a Hanka během půl roku prošla nejprve kojeneckým ústavem, pak péčí ve vietnamské komunitě, která ji ve věku jednoho a půl roku umístila do dětského centra. Odtud ve třech letech přešla do pěstounské péče, kde žije třetím rokem.

Matka se o ni starala (kojila ji, pravidelně navštěvovala pediatra). Po nástupu do výkonu trestu deklarovala, že po jeho odpykání ji chce do své péče. Pravidelně jí psala. Nejprve s pěstounskou péčí nesouhlasila. Obávala se, že tak o dceru přijde. Při komunikaci potřebovala tlumočit, neumí česky. Hanku během své vazby viděla.

Otec se staral finančně, žil s matkou a dcerou ve společné domácnosti. V rodném listě však zapsán nebyl. Je ve stálém, převážně písemném, kontaktu s matkou dítěte. Hanku viděl naposledy před svým zatčením, dopis ji nenapsal.

Během Hančina pobytu v dětském centru se neuskutečnila žádná návštěva u matky. V zařazení s ní nikdo o rodičích nehovořil. Začínala vnímat svoji etnickou odlišnost. Pokud by se nepodařilo najít pěstounskou rodinu, pokračovala by v ústavní výchově v dětském domově.

Krajským úřadem byla vybrána pěstounská rodina, která se cítila silná přijmout dítě předškolního věku, etnicky odlišné, s kontakty s bio-

Dítě v dlouhodobé pěstounské péči přijme svoji pěstounskou rodinu za svou. Velmi rychle má potřebu oslovovat pěstouny „mami, tati“, zvláště pokud slyší tato slova od jiných dětí v rodině.

Proces funguje oboustranně:

- pěstoun přijímá dítě za své – se vším, co k němu patří s vědomím, že přijímá dalšího člena své rodiny,
- dítě přijímá pěstounskou rodinu za svoji – se vším, co k ní patří s vědomím, že získává další, ne novou (jinou) rodinu.

Dlouhodobá pěstounská péče neznamena trvalou péči.

Dlouhodobá pěstounská péče je na omezenou dobu.

Z dlouhodobé pěstounské péče dítě může:

- vrátit se do své biologické rodiny,
- přejít do jiné formy náhradní rodinné péče (osvojení, nebo jiná pěstounská rodina),
- přejít do ústavní formy výchovy (např. dětský domov, ústav sociální péče),
- zůstat do své dospělosti a osamostatnit se.

Pěstoun potřebuje rozumět plánu, který se týká budoucnosti přijatého dítěte. Potřebuje rozumět tomu, na co má dítě připravovat, tj. na jaký odchod nebo přechod z jeho pěstounské rodiny.

POZNÁMKY

logickou rodinou. Rodina se postupně s dítětem seznamovala a po měsíci si Haničku odvezla domů.

Pěstouni popisují, že začátky Hančiny adaptace u nich doma nebyly jednoduché. Hanka nemluvila, nespala, bála se. Nechávali všude otevřené dveře, učili ji slovům: moje, tvoje. Sdělili jí, že má maminku a tatínka.

Za pomoci odborníků naplánovali návštěvu maminky ve věznici. Hanka tak více jak po dvou letech měla možnost shledat se svou matkou. Od té doby návštěvy probíhají pravidelně. Matka se naučila česky, připravuje se na propuštění.

V současné době je Hanička před vstupem do první třídy. Je si vědoma svých kořenů. Říká: „Jsem banán. Z venku žlutá, ale protože žiju v bílé rodině, tak jsem uvnitř bílá jako banán.“ Těší se na to, až bude se svou maminkou, zároveň se toho obává a ujišťuje se u pěstounů, že ji mají rádi a může u nich zůstat nebo k nim jezdit i s maminkou.

Kazuistiky

Přebírali jsme chlapečka z PPPD (očima osvojitelů)

Náš syn se narodil své biologické matce o dva měsíce dříve a byl ponechán po tuto dobu v porodnici, než byl umístěn do pěstounské péče na přechodnou dobu. Souhlas k osvojení podepsala matka až po třech měsících. Poté jsme byli vybráni jako jeho budoucí osvojitelé. Byl to krásný den, když nám sociální pracovnice zavolala tuto zprávu, ale úplně ten nejšťastnější byl, když jsme si ho přivezli domů.

Hned jak jsme ho poprvé uviděli, tak jsme se do něj zamilovali. S pěstouny jsme se předběžně při první schůzce domluvili, že s nimi a naším synem strávíme 4 dny, během nichž nás postupně seznámí se vším, na co je zvyklý. První den jsme na něj jenom mluvili a hráli si s ním, aby si zvyknul na náš hlas. Další den jsem si ho mohla už chovat a nakrmit a třetí den i vykoupat. Syn si na mě zvykal víc a víc.

Pěstouni byli na začátku víc okolo nás, ale postupně se interval, kdy je viděl a slyšel v naší přítomnosti, víc a víc prodlužoval, aby potom následný přechod k nám domů byl pro něj co nejjednodušší a bez stresu, že tam nemá svoji tetu a strejdu, na které je zvyklý.

A povedlo se, naše děťátko jsme si přebírali spokojené, usměvavé, znající láskyplnou, mateřskou péči a bez traumatu, který je u dětí převzatých z kojeneckého ústavu běžný, a to díky pěstounům, u kterých byl. Měl u nich 24hodinovou péči, každou chvíli mu byl někdo na blízku, stále cítil, že se o něj pečuje a je milován. Dostali jsme s ním i hromadu fotek a fotoknihu, od jeho vyzvednutí z porodnice až po dobu, co byl u pěstounů. Fotky z porodnice na nás působí smutně. Naše děťátko se ani na jedné neusmívá a nevypadá spokojeně, ale další fotky jsou už rozzářené. Je na nich vidět šťastné a spokojené miminko, které si užívá první měsíce svého života. A takový je chlapec dodnes.

Nadále máme možnost s obdivem sledovat pěstouny, jak od narození hýčkají všechny další děti, které následovaly po našem synovi. Předávají spokojené, usměvavé a šťastné děti, a to i přesto, že to je velmi únavná a náročná práce. A také velmi obětavá. Vždyť oni jsou každou chvíli na začátku, každou chvíli prožívají šestinedělí, vstávají k dětem každé dvě tři hodiny a přesto, že se někdy cítí vyčerpaně, jdou do toho znovu a znovu, protože vědí, že jejich práce má smysl a je velmi důležitá. Nemohou si zaletět nebo jet na dovolenou, kdy se jim zachce. A ve všem, co dělají a organizují, berou ohled na miminko, které právě mají, a všechno mu přizpůsobují.

POZNÁMKY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

To my jsme přebírali holčičku... (očima osvojitelů)

S manželem jsme se před nějakým časem rozhodli adoptovat miminko a nyní jsme rodiči více než báječné roční dcery. V následujících několika řádcích bych se s vámi chtěla podělit o naše zkušenosti s náhradní rodinnou péčí.

O tom, že dcera je v přechodné pěstounské rodině, jsme se dozvěděli na úřadu, když jsme se seznamovali s její anamnézou. Byli jsme příjemně překvapeni, že za dcerou už 3. den po narození „někdo“ do nemocnice chodil, choval ji, povídal si s ní a těšil ji. Velmi příjemný byl i první kontakt, telefonát s pěstounkou paní R., při kterém jsme se domluvili na společné schůzce v prostorách organizace Dobrá rodina. Potom následovaly další schůzky, telefonáty a emaily. Postupně jsme se seznamovali se vším, co má dcera ráda a velmi citlivě připravovali přechod k nám domů. S paní R. jsem byla přítomná na pravidelné prohlídce u pediatričky. Předávání probíhalo tak, že jsem se do rodiny paní R. přestěhovala a postupně přebírala péči o dceru a až v momentě, kdy se na mě navázala, jsme se stěhovali i s paní R. k nám domů. Vzhledem k tomu, že dceři byly v té době necelé 4 měsíce, proběhlo vše velmi rychle během 3 dnů. Paní R. s námi i dál zůstala v kontaktu, velmi intenzivním zejména prvních několik týdnů po předání dcery.

Když jsme žádali o adopci, připravovali jsme se s manželem na miminko z ústavu, které bude v nějaké míře deprivované, pravděpodobně opožděné ve vývoji a které už bude mít „vlastní“ historii. Počítali jsme také s tím, že o miminko spoustu věcí nebudeme vědět a nebude nikdo, kdo by nám na to odpověděl. Místo toho jsme se seznámili s pěstounskou rodinou, ve které vyrůstala naše spokojená a usměvavá dcera. Paní R. dceři vedla podrobný deníček včetně fotografií a videí, takže bílá místa v její minulosti prakticky nejsou.

Po takhle pozitivní zkušenosti máme požádáno o další miminko a upřímně doufáme, že pokud nebude moci být s námi hned po narození, tak bude začínat v podobně podnětném a přijímajícím prostředí jako naše dcera.

POZNÁMKY

Blank area for notes with horizontal dotted lines and black corner markers.

Použitá literatura

MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*. Portál, 2007

KOVAŘÍK, J. A KOL.: *Náhradní rodinná péče v praxi*. Portál, 2004

KOLEKTIV AUTORŮ: *Zvykáme si jeden na druhého alebo nová náhradná rodina v procese adaptácie*. Návrat, 2006

MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. Portál, Praha 1999, 1. vydání, 184 stran. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče*. Portál, Praha 2002, 152 stran, 1. vydání. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Portál, Praha 2003, 1. vydání, 288 stran. ISBN 80-7178-549-0.

Účelová neperiodická publikace

Pěstounství je profese

Vyšlo v roce 2015, vydání první, 40 stran.

Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR,

Na Poříčnickém právu 1, 128 01 Praha 2,

jako neprodejnou účelovou publikaci.

© MPSV ČR

ISBN - 978-80-7421-115-7

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

PRÁVO NA DĚTSTVÍ